

عوامل مرتبط با رضایت نوجوانان از محیط‌های عمومی شهری

زهرا خدائی*، مجتبی رفیعیان**

مقدمه: پژوهش حاضر، به بررسی میزان رضایت نوجوانان از محیط‌های عمومی شهری و شناسایی عوامل مؤثر بر رضایتمندی نوجوانان ساکن در محله آذربایجان از محیط می‌پردازد. سؤال اصلی مطرح شده در این تحقیق این است که چه عواملی بر میزان رضایت نوجوانان ساکن در محله آذربایجان از محیط‌های عمومی شهری اثر می‌گذراند؟ روش‌تأیید مطالعه به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است. در این پیمایش، جامعه آماری کلیه نوجوانان در محدوده سنی ۱۷-۱۳ سال ساکن منطقه ۱۱ تهران (محله آذربایجان - نواب) است که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک با حجم ۳۳۳ نفر طبق فرمول کوکران محاسبه گردید.

یافته‌ها: بر مبنای یافته‌های پژوهش هر سه متغیر اصلی تحقیق یعنی: «دسترسی به خدمات»، «امنیت اجتماعی»، «سابقه سکونت» و متغیر جانمایی «ویژگی‌های کالبدی محل سکونت» با متغیر وابسته «میزان رضایت نوجوانان در محله آذربایجان» رابطه معنی‌داری داشته‌اند ($p < 0/01$) و با اطمینان ۹۹ درصد قابلیت تعمیم به نوجوانان ساکن در محله آذربایجان را دارا می‌باشد. فقط متغیر جانمایی «خاستگاه اقتصادی - اجتماعی» معنی‌دار نبوده و رد می‌شود.

بحث: میزان رضایت نوجوانان در محله آذربایجان، در آستانه پایین ($1 > 2,82 > 5$) با میانۀ نظری (۳) برآورد شد. همچنین متغیر «دسترسی به خدمات» با اثر علی ۰/۳۹۶ بیش‌ترین میزان همبستگی با رضایتمندی نوجوانان از محله را دارا می‌باشد.

کلید واژه‌ها: جهانی رضایت، شهر دوستدار کودک و نوجوان، کیفیت زندگی،

محیط‌های عمومی شهری.

تاریخ دریافت: ۸۸/۰۸/۱۱ تاریخ پذیرش: ۹۰/۰۴/۱۳

* دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس <z.khodae@modares.ac.ir>

** دکتر سیستم‌های شهری، دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه

جامعه انسانی مرکب از گروه‌های سنی و جنسی متفاوتی است که در کنار نیازهای مشترک، بنا به ویژگی‌هایشان، مطالبات خاصی دارند که فضا و امکانات شهر می‌باید با توجه به این خصیصه‌ها، پاسخ‌گوی آن باشد.

امروزه عقیده بر آن است که رویکردهای مسلط و قوانین و مقررات شهری، موجب بروز تبعیض‌های گوناگون اجتماعی، اقتصادی، سنی و جنسی میان شهروندان می‌شود. براساس چنین تبعیض‌هایی (که البته توسط خود بزرگسالان صورت پذیرفته است) بخش غالب فضاهای عمومی و فعال شهر در اختیار بزرگسالان قرار می‌گیرد و کودکان و نوجوانان در حاشیه واقع می‌شوند. افراد زیر ۱۸ سال هم‌چون سالخوردگان، زنان و گروه‌های اقلیت، خطری برای نظم پیش ساخته و تحمیل شده بر شهرها محسوب می‌شوند.

محیط‌های عمومی شهری در عین حال که باید امکان تطابق با وضعیت کلی اجتماع را دارا باشند، می‌باید از خصیصه‌های لازم جهت پوشش دادن نیازهای گروه‌های مختلف اجتماعی (سنی، جنسی، جسمانی و ...) برخوردار باشند؛ رفتارهایی نظیر بازی کردن، صحبت کردن، نشستن و تفریح کردن، تعامل در رفتارهای اجتماعی و ... گونه‌های مختلفی از عملکردها و نیازهای انسانی‌اند که مفاهیم فضایی و کالبدی خاص خود را طلب می‌کنند. میزان رضایت از محیط به ویژه برای برخی از انواع فعالیت‌ها، به درجه برداشت و ادراک نیازهای فرد استفاده‌کننده بستگی دارد. این بدان معناست که در فرآیند مناسب‌سازی محیط‌های شهری، لازم است فضاهایی خلق شوند که ضمن تطابق با نیازهای امروز واجد عناصر لازم برای تحقق عدالت سنی بوده و به گونه‌ای سامان یابند که با فن‌آوری نوین نیز هم‌خوان باشند.

به عبارت دیگر ممکن است یک محیط شهری از دید گروهی از افراد اجتماع مناسب و مطلوب و از منظر طیف دیگری نامناسب تلقی شود. نکته حائز اهمیت وجود شرایط برابر جهت استفاده افراد مختلف از محیط‌های عمومی شهری است.

این برابری در بهره‌وری از زندگی جمعی هنگامی صورت‌پذیر است که گروه‌های مختلف با امکانات و محدودیت‌هایشان قادر به بهره‌گیری یکسان از این مواهب باشند و گروه‌های اقلیت نیز بتوانند با اتخاذ تمهیداتی امکان شرکت در زندگی عادی و جریان روزانه آن را داشته باشند.

برنامه‌ریزان به‌عنوان گروهی که با آگاهی به نیازهای جامعه، خطوط حرکت و تحولات آن را ترسیم و اصلاح می‌نمایند و اصولاً سامان‌دهی فضاهای زیست انسان را مورد هدف قرار داده‌اند؛ با توجه به مشخصات گروه‌های انسانی نقش وکیل مدافع گروه‌های اقلیت را نیز باید به عهده بگیرند. زیرا معیار موفقیت برنامه‌ریزی این است که گروه‌های اقلیت هم‌چون سایر شهروندان از محیط شهری خود حداکثر رضایت را کسب نمایند. محیط‌های شهری مورد برنامه‌ریزی باید چنان سامان دهی گردند که از تبعیض علیه افراد کاسته و از انزوای آنان جلوگیری نماید. در این میان توجه به گروه‌های خاص (مانند کودکان و نوجوانان) که به واسطه شرایط اجتماعی مورد غفلت قرار می‌گیرند از اهمیت فراوانی برخوردار است.

مبانی نظری

سیر تحول مفهومی و خاستگاه‌های تاریخی

مطالعات دوران کودکی در اروپا، از اواسط قرن هجدهم شروع شد. فیلیپ آریز^۱ در این باره چنین می‌گوید: «در آن دوره بزرگسالان طبقات اجتماعی بالا، کم‌کم دریافتند که کودکان‌شان همانند آنان در دوره کودکی نیستند و از ارزش‌ها و هنجارهای متفاوتی برخوردارند». (Arise, 1962).

نیل پستمن^۲ نظریه آریز را که مفهوم کودکی از رنسانس سر بر آورده، پذیرفت. ایده کودکی بنا به نظر پستمن با اختراع مطبوعات چاپی با هم تلاقی دارند. صنعت چاپ به

1- Philippe Aries

2- Postman

نمادی بدل گشت و تحولی را فرا روی بشر قرار داد که در اثر آن، ضرورت بازنگری در مفهوم بزرگسالی پدیدار شد. بزرگسالی دیگر مقوله طبیعی و بیولوژیکی خودبه‌خودی نبود، بلکه باید تحصیل می‌گردید و به دست می‌آمد. بلوغ و بزرگسالی نمادی شد که در بردارنده مفهومی از لیاقت و دانایی نیز بود. از این لحظه بود که کودک باید برای بزرگ شدن تلاش جداگانه به کار برد؛ خواندن و نوشتن بیاموزد، به جهان ادبیات نوشتاری و چاپی گام نهد و برای حصول و وصول به این‌ها، باید مورد آموزش و تربیت قرار گیرد و این‌گونه شد که مقوله دوران کودکی به یک نهاد اجتماعی تبدیل گردید (پستمن، ۱۳۷۸؛ جیمز و دیگران، ۱۳۸۳؛ Bissell, 2000).

با تبلور مدرنیسم و رشد سرمایه‌داری و تقسیم کار، اجتماع کودکی به‌عنوان یک ویژگی متمایز مورد توجه قرار گرفت. در واقع، دوران مدرن حاصل تحولاتی بود که مفهوم نقش‌ها و قالب‌های نقشی را در خانواده مورد تجدید نظر قرار داد و تعاریف جدیدی از نقش‌های مورد نیاز ارائه کرد. کودکی در نیمه دوم قرن بیستم جایگاه ارزشمندتری یافته است که شاهدهی بر این مدعا بازارهای چند میلیارد دلاری اسباب بازی است (Samouel, 1994; Cunningham, 1995).

بی شک طی دو یا سه دهه گذشته دوران کودکی به یکی از موضوعات اصلی مباحث آکادمیک، اجتماعی و سیاسی بدل شده است. برخی از عوامل مطرح شدن موضوع دوران کودکی عبارتند از: سازگاری و هماهنگی مجدد ساختاری نسبت به زمان و فناپذیری علی‌رغم تغییرات اجتماعی روزافزون، ارزیابی و تعیین موقعیت دوباره شخصیت با فرض از هم پاشیدگی مقوله‌های سنتی هویت، جستجوی کانون اخلاقی یا حداقل تکیه‌گاهی (لنگرگاهی) برای اعتماد در واکنش به روند بدگمانی عمومیت یافته و تمایل قدیمی برای سرمایه‌گذاری‌های مختلف در زمان‌های آتی. علاوه بر این جریان نظری، جنبه‌های عینی‌تری از زندگی اجتماعی معاصر موجب جلب توجه به سمت کودکان و دوران کودکی شده است از قبیل گسست در ساختار خانواده از یک هویت یکپارچه به سوی مجموعه‌ای

از افراد و تغییر ساختار جمعیتی جامعه به نفع یک گروه سنی یا به سن گذاشته و پیر که باعث شده است به تبع کمیابی کودکی، ارزش آن بیش تر شود و بدین ترتیب توجه بیش تر و شایسته‌تری به آن معطوف گردد (جیمز و دیگران، ۱۳۸۳؛ Zelitzer, 1985). رویکردهای جامعه‌شناختی جدید به کودکی، کودکان را یکم) به عنوان یک ساختار اجتماعی؛ دوم) یک متغیر تحلیل اجتماعی در ارتباط با دیگر متغیرهای اجتماعی مانند طبقه، جنسیت و مسائل اخلاقی و سوم) مملو از فعالیت اجتماعی که فعالانه زندگی خود و اطرافیان را تغییر می‌دهند، تلقی می‌کند. به عبارت دیگر جوامع با فرهنگ‌های مختلف کودکی و کودکان را به طرق مختلف درک می‌کنند (James and Prout, 1990؛ Heywood, 2001).

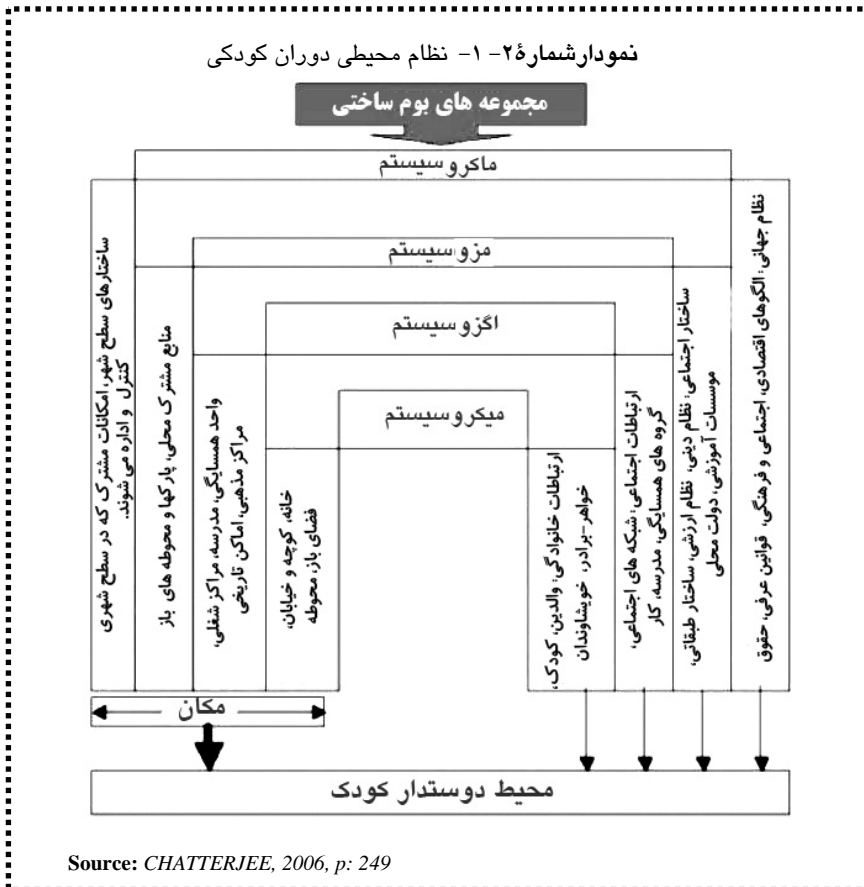
حقوق کودک و محیط زندگی

هیچ قانونی در مورد اقدامات دولتی برای کودکان تا سال ۱۹۸۹ به اندازه کنوانسیون سازمان ملل در مورد حقوق بچه‌ها صورت نگرفت. ^۱ CRC تأیید شده‌ترین قرارداد حقوق انسانی در تاریخ جهان است. تاکنون پذیرش CRC، با تأیید کشورهایی که متعهد به ایجاد محیط‌هایی جهت تضمین بقاء و رشد هستند، همراه بوده است و این که کودکان را در تصمیماتی دخیل نمایند که بر زندگی‌شان اثر می‌گذارد (Chatterjee, 2002).

«پیمان نامه حقوق کودک» که اکنون بیش از صد کشور آن را امضاء کرده‌اند اشارات مهمی به فرآیند سهیم شدن نوجوانان در جامعه دارد. این پیمان نامه مشخص می‌کند که کودکان افرادی مستقل و از این رو صاحب حق‌اند. ماده ۱۲ پیمان نامه برای مشارکت کودکان فراخوانی قدرتمند، هر چند کلی را پایه‌گذاری می‌کند:

«کشورهای عضو باید به کودکی که قادر به شکل دادن به نظرات خود است اطمینان دهند که حق ابراز آزادانه این نظرات را در تمامی مقولاتی که در زندگی‌اش اثر می‌گذارد، دارد و به نظر کودک بر حسب سن و بالیدگی او ارزش شایسته داده خواهد شد...» (ای هارت، ۱۳۸۰).

1- Convention on the Right of Child

محیط اجتماعی کودک

محیط اجتماعی کودک که در قالب یک محیط عمومی بر تمام اوضاع و احوال جامعه کودک و مقتضیات عمومی او تأثیر مشترک دارد، مورد نظر می باشد. این محیط به صورت مثبت یا منفی بر شرایط رشد جسمی، فکری، شخصیتی و تربیتی کودک تأثیر به سزایی دارد. نکته دیگر آن است که در محیط تربیتی کودک، محیط عمومی او می تواند در دو

قالب دیگر مطرح شود که یکی محیط تربیتی عمدی و دیگری محیط تربیتی فرهنگ عمومی است. شک نیست که محیط تربیتی عمدی تابعی از فرهنگ عمومی است. به دیگر بیان فرهنگ عمومی زمینه‌ساز تربیت عمدی است. بدیهی است که محیط عمومی می‌تواند زمینه‌ساز تعالی یا تخریب شرایط، شخصیت و اوضاع و احوال کودک بوده و نقش به‌سزایی در نحوه نگرش او به یک محیط جمعی داشته باشد (معیری، ۱۳۸۰).

در این زمینه برون فبنر به ارائه الگویی محیطی در ارتباط با مجموعه‌های بوم ساختی پرداخته و توصیه‌هایی دارد. او به‌منظور توجیه الگوی خود محیط اجتماعی کودک را به چند دسته تقسیم می‌کند که شامل مراحل زیر است:

- میکروسیستم: شامل خانواده با تاریخچه الگوهایی از روابط کودک با آن
- اگزوسیستم: نظام‌هایی که کودک با آنها ارتباط دارد مانند محیط کاری پدر و مادر.
- مزوسیستم: میزان و حد نظام‌هایی که کودک با آنها ارتباط مستقیمی دارد.
- ماکروسیستم: بافت اجتماعی گسترده‌تری از جامعه با فرهنگی که خانواده با آن زندگی می‌کند.

الگوی پیشنهادی فبنر بدان معنی است که مهم‌ترین نقش را بوم ساخت کلان اجتماعی بر روی کودک وارد می‌آورد. فرهنگ محیط، روابط اجتماعی و اقتصادی، باورها و اعتقاداتی که کودک به‌طور روزمره با آنها در ارتباط است و کیفیت ارزش‌های جسمی کودک نقش بسیار تعیین‌کننده دارد. زیرا این مجموعه‌ها دیگر مجموعه‌ها از جمله خانواده را نیز در حیطه اختیار خود گرفته است (شیعه، ۱۳۸۶).

نظریات مرتبط با دوران کودکی

امروزه کودکی با شتابی بی‌سابقه به موضوعی قابل توجه عموم تبدیل شده و در ابعاد گسترده و پیچیده‌ای مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. بررسی نظریات جدید مربوط به دوران کودکی راه‌حل‌های جدیدی را جایگزین عقاید سنتی ساده‌انگارانه درباره دوران

کودکی می‌کند. چهار دیدگاه جامعه‌شناختی به‌عنوان مشخصه و نماد مطالعات جدید دربارهٔ دوران کودکی وجود دارد که چگونگی بروز علایق و توجهات ویژه نظریات اجتماعی را نسبت به دوران کودکی توضیح می‌دهند. هر یک از این دیدگاه‌ها، دارای علایق، سنت‌ها و ایدئولوژی‌های ویژه‌ای است که روی هم رفته نگرش‌های مختلفی را در زمینهٔ مطالعهٔ کودکان شکل می‌دهند.

این دیدگاه‌ها عبارتند از: کودک به‌عنوان سازهٔ اجتماعی^۱، کودک قبیله‌ای^۲، کودک گروه اقلیت^۳ و کودک ساختار اجتماعی^۴.

کودک به‌عنوان سازهٔ اجتماعی

آنچه هم‌اکنون سازه‌گرایی اجتماعی^۵ نامیده می‌شود، نسبتاً یک حرکت جدید در فهم دوران کودکی محسوب می‌شود. دورنما و چشم‌انداز این نظریه تا حد زیادی از عکس‌العمل سال‌های ۱۹۷۰ نسبت به حاکمیت پوزیتیویسم بر جامعه‌شناسی بریتانیا ناشی می‌شود. در آن سال‌ها موجی از پدیدارشناسی اصلاح‌گرا و نقدگرا به ظهور پیوست و با اظهارات مطلق‌گرای جامعه‌شناسی ساختاری و مارکسیست که در آن زمان زمام امور را در دست داشتند، به رقابت پرداخت.

طرفداران این نظریه معتقدند که کودکان توسط نیروهای اجتماعی و طبیعی شکل نمی‌گیرند، بلکه نسبتاً در دنیای معانی که توسط خودشان و از طریق کنش متقابل آن‌ها با بزرگسالان به‌وجود آمده است زندگی می‌کنند. در این مدل کودک از لحاظ معنایی تعیین موقعیت می‌شود نه از لحاظ علت و معلولی.

اهمیت ساخت‌گرایی اجتماعی در نقش سیاسی آن در مطالعه دوران کودکی قرار دارد. این نظریه تلاش می‌کند تا جبرگرایی بیولوژیکی دربارهٔ رشد کودک را بی‌اثر جلوه دهد و بدین

1- socially constructed child

2- tribal child

3- group child minority

4 - social structural child

5- social construction

ترتیب به‌طور معرفت‌شناسانه ادعا کند که رشد کودک در حیطه اجتماعی صورت می‌گیرد. با وجود این باید تأکید کنیم که این نظریه چیزی بیش از یک تئوری انتزاعی است. این نظریه هم‌چنین کاربرد عملی سازه‌های ذهنی شکل یافته و تأثیر این عمل بر تولید و شکل‌گیری واقعیت و نتیجه واقعی آن را نیز شامل می‌شود (Aries, 1962; Stainton, 1989).

کودک قبیله‌ای

این نظریه معتقد است که دنیاهای اجتماعی دوران کودکی، به نوبه خود جایگاه‌های واقعی معنا هستند و صرفاً بازی، تخیلات، تقلیدهای کورکورانه و یا منادیان نامناسب موقعیت وجودی بزرگسال نیستند. در این نظریه نوعی جدیت وجود دارد که با نوع نگرش و دیدگاه خود کودک همراه است. مایال^۱ (۱۹۹۴) در این رابطه از دوران‌های کودکی کودکان نام می‌برد. او معتقد است که باید تفاوت‌های موجود در بین کودکان را نیک شمرد و از استقلال نسبی آن‌ها نیز استقبال کرد. این نظریه از تحمیل مفهوم سازی عقاید خودشان بر اعمال و رفتار کودکان امتناع می‌ورزد. دنیاهای کودکان همانند دنیاهای بزرگسالان موقعیت‌های واقعی در نظر گرفته می‌شود و تنها چیزی که لازم است این است که کودکان بر این اساس درک شوند. دنیای کودکان به‌عنوان جایگاهی مستقل دارای عقاید و رسوم، آیین مذهبی، قوانین و محدودیت‌های ارزشی و هنجارهای مخصوص به خود در نظر گرفته و درک می‌شود (Hall et al, 1976; Opei, 1977).

کودک گروه اقلیت

این نظریه تلاش می‌کند تا جایگاه و موقعیت اجتماعی یک گروه اقلیت را به کودکان نسبت دهد و بنابراین ضمن این که وجود مجموعه مناسبات قدرت^۲ بین کودکان و بزرگسالان را تأیید می‌کند به طرح سئوالاتی در این باره می‌پردازد. در واقع عنوان اولیه

1- Mayal

2- set of power relation

«اقلیت» بیش تر طبقه‌بندی اخلاقی است تا یک طبقه‌بندی جمعیت شناسانه و بر مفاهیم قربانی شدن و بی‌قدرتی نسبی دلالت دارد. این نظریه از اعتراض و محکومیت یک ساختار اجتماعی و یک ایدئولوژی برتر که برخی افراد را از آزادی محروم می‌سازد تا آن را به دیگران بدهد شروع می‌شود. نقطه قوت این نظریه آن است که به اهداف و منافع کودکان اختصاص دارد. در این مقطع کودکان به عنوان موجوداتی ضرورتاً غیرقابل تشخیص از بزرگسالان یا در واقع تمام مردم در نظر گرفته می‌شوند. به عبارت دیگر، آن‌ها عامل‌هایی فعال محسوب می‌شوند. از طرف دیگر نقطه ضعف این نظریه به تغییر شکل‌های صریح و ضروری مربوط می‌شود که این نظریه از گروه‌های اجتماعی ارائه می‌دهد. این نظریه از طریق تحمیل یکنواختی سیاسی شده‌ای که وجود هرگونه تفاوت در درون گروه را منکر می‌شود به هرگروه اجتماعی، به جای گروه در خود^۱ موقعیت یک گروه برای خود^۲ را می‌دهد (جیمز و دیگران، ۱۳۸۳).

کودک اجتماعی ساختاری

نظریه اجتماعی ساختاری منطقی‌تر از بقیه به نظر می‌رسد و کار خود را با این تشخیص آشکار که کودکان یک مشخصه ثابت و پایدار در تمام دنیاهای اجتماعی هستند شروع می‌کند. در این نظریه، کودکان به عنوان یکی از عناصر تشکیل‌دهنده تمام جوامع، افرادی خاص، دارای پشتکار، محسوس و عادی محسوب می‌شوند. در واقع، آن‌ها نمایان گر تمام خصوصیات، واقعیات و حقایق اجتماعی^۳ هستند.

در این نظریه، ثبات و پایداری کودک و هم‌چنین ضرورت آن مورد تأکید و تأیید قرار می‌گیرد. بنابراین، کودکان یک مقوله‌ای ساختاری و بخشی از ترکیب زندگی اجتماعی هستند. آن‌ها باید در درون هر نظام اجتماعی، به عنوان یک شکل کامل و یکپارچه ادراک شوند. کودکان همیشه در داخل جامعه و از جامعه بوده‌اند و مهم نیست که تظاهر

1- in itself   2- for itself   3- social facts

فعلی‌شان چه چیزی را نشان می‌دهد. در این دیدگاه، اعتقاد بر این است که دوران کودکی، پدیده‌ای کلی و جهانی و کودک نیز دارای هویتی اجتماعی است. بدین ترتیب در این دیدگاه کودک واحد تحلیل منحصر به فرد تلقی می‌شود و در نتیجه، با دیگر واحدهای تشکیل دهنده نظام اجتماعی قابل مقایسه می‌شود (Qvortrup, 1994).

معیارها و شاخص‌های رضایت از محیط شهری از دید نوجوانان

کودکان و نوجوانان به عنوان شهروندانی کاملاً متفاوت، نیاز به رشد و تکامل در یک فضای شهری منطبق بر خصوصیات خود دارند. برای دستیابی به این هدف شهرساز، معمار و تمام کسانی که با بچه‌ها و فضاسازی برای آنان ارتباط دارند؛ در درجه اول باید کودکان و نوجوانان، فضا و خواسته‌های آنان را درک کرده و نیازها و مشکلات آن‌ها را شناسایی نموده و روش‌های برطرف کردن آن‌ها را بیابند و از سوی دیگر با محیطی که کودکان و نوجوانان در آن به سر می‌برند، آشنا شده و آن را به‌خوبی درک نمایند. لازمه این امر، شناخت کامل از تفاوت‌های فضا و معماری برای کودکان و نوجوانان با بزرگسالان است و این چیزی نیست جز آگاهی یافتن از درک کودک از فضا، فرم و محیط. بنابراین برنامه‌ریزی و طراحی باید با سنجش معیارهای کودکان و نوجوانان از محیط زندگی‌شان صورت گیرد (کرم نژاد، ۱۳۸۶).

در این پژوهش، رضایت به‌صورت تابعی از «امنیت»، «دسترسی به خدمات»، «سابقه سکونت در نظر گرفته شده است. در کنار سنجش متغیرهای مستقل اصلی سعی شده است میزان رابطه متغیرهای جانبی هم‌چون «خاستگاه اقتصادی - اجتماعی» و «ویژگی‌های کالبدی محیط مسکونی» نیز بر رضایت از محیط سنجیده شود. به منظور سنجش نظرپاسخ‌گویان، پیرامون رضایت از محیط شهری، پاسخ‌های آنان با مقیاس طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای سنجیده شده است.

رضایت از محیط (متغیر وابسته): «رضایت محیطی» ناظر بر ارزیابی ذهن فرد از کیفیت رابطه‌ای است که میان دو یا چند عامل در محیط مادی و ارزشی او برقرار می‌شود. به عبارت دیگر رضایت محیطی یعنی احساس خوشحالی و خشنودی از فضا، فعالیت‌ها و ارزش‌هایی که فرد را احاطه کرده است. بدین منظور از ۹ معیار خاطره انگیز بودن محله، اظهارندامت و پشیمانی از ترک محله، افتخار و غرور نسبت به محله، گذران اوقات فراغت در محله، سرزندگی و جذابیت در محله، آرامش و آسایش در محله، روابط همسایگی، امکانات محله و شلوغی محله، جهت سنجش میزان رضایت از محله استفاده شد.

دسترسی به خدمات عمومی (متغیر مستقل): دسترسی یکی از مهم‌ترین خصوصیات یک شهر خوب است. کوین لینچ (۱۹۸۱) دسترسی را به معنی توانایی‌های دسترسی به دیگر افراد، فعالیت‌ها، منابع، خدمات، اطلاعات و یا مکان‌ها شامل مقدار و نوع عناصر و عواملی که می‌توان به آن‌ها دسترسی پیدا کرد تقسیم کرده است (بحرینی، ۱۳۸۵). در این پژوهش معیارهای دسترسی به خدمات عبارتند از: فضای سبز، مراکز خرید، اماکن عمومی، اماکن آموزشی، اماکن تفریحی، اماکن ورزشی، اماکن فرهنگی و پیاده‌روها و مسیرهای دوچرخه.

امنیت اجتماعی (متغیر مستقل): امروزه معیار امنیت ساکنان شهر با عدم هراس و اضطراب آن‌ها از تأسیسات، راه‌ها، ساختمان‌ها و اتفاقات غیرمترقبه‌ای که امکان وقوع آن‌ها در شهر وجود دارد، مورد سنجش قرار می‌گیرد (شیعه، ۱۳۸۶). امنیت اجتماعی آرامش و آسودگی خاطری است که هر جامعه موظف است برای اعضای خود ایجاد نماید. این نوع امنیت را معمولاً به انواع شغلی، اقتصادی، سیاسی و قضایی تقسیم کرده‌اند (صدیق سروستانی، ۱۳۸۴). محققانی نظیر (هارگ، ۱۹۷۹) در آمریکا، (جاکوب، ۱۹۸۰) در مونترال، (ورور، ۱۹۸۰) در هلند، (هیل و میشلسون، ۱۹۸۱) در تورنتو و (مور، ۱۹۸۶) در انگلستان در بررسی محیط شهری مناسب برای بچه‌ها، امنیت

محیط نظیر خیابان‌های ایمن، را مهم دانسته‌اند (Chattararjee, 2006). برای سنجش متغیر امنیت اجتماعی از معیارهای حضور نیروی انتظامی، مشارکت ساکنان در حفظ امنیت محله، افراد ولگرد و جوانان بزهکار، دزدی و سرقت، مزاحمت‌های خیابانی، دعوا و نزاع در محله، روشنایی مناسب در شب، فضاهای بلااستفاده و رهاشده، همگنی بافت اجتماعی، احساس امن بودن محله نسبت به سایر محلات استفاده شده است.

سابقه سکونت (متغیر مستقل): سابقه سکونت که به مدت سال‌های سکونت یک فرد در محله اطلاق می‌شود از سوی برخی از پژوهش‌گران همچون لو (۱۹۹۹)، باسلو و استرانگ^۱ (۲۰۰۲) و چپمن و لمبارد^۲ (۲۰۰۶) به‌عنوان یکی از شاخص‌های هویت محله‌ای و تأثیرگذار بر رضایت از محله در نظر گرفته شده است (Cahpman, 2007). برای سنجش سابقه سکونت در محله از معیارهای مدت زندگی در محله و محل سکونت قبلی مورد استفاده واقع شده‌اند.

خاستگاه اجتماعی - اقتصادی (متغیر مستقل): این مفهوم در مورد موقعیتی به کار برده می‌شود که مردم در آن به دنیا آمده و رشد کرده‌اند. به عبارت دیگر خاستگاه اجتماعی - اقتصادی، موقعیتی است که مردم در ساخت و پرداخت آن نقشی نداشته و ناخواسته در آن قرار گرفته‌اند (جنس، سن، قومیت، سلامتی، پیری، بازنشستگی، ناتوانی ذهنی و ...) (عضدانلو، ۱۳۸۴).

در این پژوهش معیارهای سن، تحصیلات والدین، شغل والدین، جنسیت و بعد خانوار برای سنجش، نوع واحد مسکونی، وسیله نقلیه شخصی و امکانات موجود در خانه برای سنجش خاستگاه اجتماعی - اقتصادی افراد به کار گرفته شده است.

ویژگی‌های کالبدی محل سکونت (متغیر مستقل): ویژگی‌هایی که ناشی از تخصیص زمین به کاربردهای ویژه می‌باشد. یعنی از یک‌سو، به حساب آوردن کیفیت‌های فیزیکی زمین و از سوی دیگر، در نظر گرفتن نیازهای اجتماعی است (سیف‌الدینی، ۱۳۸۳، ص

1- Basolo & Strong

2- Chapman & Lombard

۸۳). معیارهایی از قبیل ابعاد واحد مسکونی، تعداد اتاق‌ها، کیفیت ابنیه، رنگ و نمایی ساختمان، وجود حیوانات موزی، سر و صدای ناشی از خودروها، تمیزی و پاکیزگی محله در سنجش این متغیر استفاده شده است.

روش تحقیق

در پژوهش حاضر، بنا بر ماهیت موضوع، از دو روش توصیفی و تحلیلی به صورت توأمان استفاده شده است. در بخش دیدگاه‌های نظری و مروری بر مطالعات پیشین، روش توصیفی به کار گرفته شده است. در مرحله بعد، جهت دستیابی به روابط علی و شناخت همبستگی و روابط بین متغیرها و شاخص‌ها، از روش تحلیلی استفاده شده است. در این مرحله، ابتدا داده‌های مورد نیاز با استفاده از روش مطالعاتی پیمایشی و از طریق تکنیک پرسش نامه، از جامعه آماری منتخب جمع‌آوری شده، پس از دسته‌بندی و استخراج، با استفاده از روش‌های معمول آماری، مورد سنجش و تحلیل دقیق علمی قرار گرفتند.

جامعه آماری مورد سنجش

جامعه آماری این تحقیق، کلیه نوجوانان در محدوده سنی ۱۳-۱۷ سال ساکن منطقه ۱۱ تهران (محله آذربایجان) می‌باشد. بنا بر آمار بیان شده توسط مرکز آمار ایران کل نوجوانان ۱۳-۱۷ سال ساکن در محله آذربایجان ۲۲۰۰ نفر می‌باشند.

تعیین حجم نمونه و تعیین حجم نمونه

برای تعیین حجم نمونه از جامعه آماری از فرمول کوکران استفاده شد. بنا بر محاسبات به عمل آمده تعداد نمونه‌های به دست آمده برابر با ۳۳۳ پرسش نامه گردید که از این تعداد ۳۲۰ پرسش نامه مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

روش نمونه‌گیری

در تحقیق حاضر برای انتخاب نمونه آماری از روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک استفاده شده است. بدین نحو که با احصاء واحدهای مسکونی و با مراجعه به آن‌ها پرسش نامه مورد نظر توزیع و گردآوری شد. روش کار بدین صورت بود که برای تعیین نسبت نمونه‌گیری با تقسیم تعداد واحدهای مسکونی واقع در محله آذربایجان (۴۷۰۰) بر حجم نمونه به دست آمده (۳۳۳) این نسبت $\frac{1}{14}$ تعیین گردید.

با انتخاب تصادفی یک واحد مسکونی در میان ۱۴ واحد مسکونی نخست، نقطه شروع عدد ۱۱ تعیین شد و سپس با فاصله ۱۴ واحد، به نمونه بعدی مراجعه شد. از آنجایی که احتمال داشت واحد انتخاب شده فاقد نوجوان ۱۳ تا ۱۷ سال بوده و یا خالی از سکنه باشد، قرارداد شد که در این صورت به ترتیب به واحد قبل و بعد و در صورت تداوم همان وضعیت در دسترس نبودن جامعه آماری، به ۲ واحد قبل و بعد و .... مراجعه شود.

ابزار اندازه‌گیری تحقیق

این پژوهش به دنبال «سنجش میزان رضایت نوجوانان از محیط‌های عمومی شهری و شکل‌گیری شهر دوستدار کودک و نوجوانان از دیدگاه آنان» است. از آنجا که سنجش این امر، به راحتی امکان‌پذیر نبوده، لذا برای سنجش این مهم از تکنیک شاخص سازی استفاده شده است.

ابزار اصلی این تحقیق جهت جمع‌آوری داده‌ها، پرسش نامه بوده است که شامل چندین قسمت می‌باشد که شامل مشخصات فردی و خانوادگی، سنجش میزان رضایت از محیط، امنیت اجتماعی، دسترسی به خدمات و سابقه سکونت می‌باشد.

سنجش روایی مدل تجربی «سنجش میزان رضایت نوجوانان از محله آذربایجان» با استفاده از روش تحلیل عامل

به منظور بررسی میزان رضایت نوجوانان از محله آذربایجان از روش تحلیل عامل استفاده

شد. برای انتخاب تعداد عامل‌هایی که بایستی در تحلیل استفاده شوند، متغیرهایی که ارزش ویژه آن‌ها از یک بزرگ‌تر است را به عنوان عامل انتخاب می‌کنیم. بنا بر نتایج به دست آمده در تحلیل سه عامل اصلی خواهیم داشت.

در پرسش نامه ۱۱ گویه به بررسی میزان رضایت نوجوانان از محله اختصاص داده شده است به منظور سنجش کفایت مدل تجربی از آزمون «بارتلت»^۱ و «شاخص KMO» استفاده شد که بر اساس نتایج به دست آمده، کفایت مدل در حد متوسط به بالایی قابل تأیید است ($KMO=0.764$).

به منظور دسته بندی سئوالات مربوط به سنجش میزان رضایت نوجوانان از محله، از چرخش عامل استفاده شد. در این تحلیل برای استخراج مؤلفه‌ها از روش مؤلفه‌های اصلی و برای دوران عامل‌ها از چرخش متعامد (دوران واریماکس)^۲ استفاده شد. بعد از چرخش عامل گویه‌های طیف لیکرت مربوط به رضایت نوجوانان از محله آذربایجان بر حسب میزان همبستگی با فاکتورهای سه‌گانه اصلی دسته‌بندی می‌شوند به نحوی که هر گویه، زیر فاکتوری قرار می‌گیرد که بیش‌ترین میزان همبستگی را با آن داشته باشد. این یازده گویه در نهایت به این ترتیب دسته‌بندی شدند: گویه‌های «خاطره‌های خوب و به یاد ماندنی از محل سکونت»، «میزان تمایل به گذراندن اوقات فراغت در محله»، «سرزندگی و جذابیت محله» زیر عنوان عامل اول قرار گرفتند. گویه‌های «رابطه نزدیک با همسایگان» و «میزان شناخت از همسایگان»، زیر عنوان عامل دوم قرار گرفتند و گویه‌های «احساس آرامش و آسایش از زندگی در محله»، «میزان فضای سبز موجود در محله»، «میزان سر و صدا و شلوغی در محله»، «احساس غرور و سرفرازی نسبت به زندگی در محله»، «امکانات محله در مقایسه با محلات دیگر» زیر عنوان عامل سوم قرار گرفتند. با توجه به ضریب به دست آمده می‌توان گویه «میزان تأسف و پشیمانی از ترک محله» را از مدل تجربی کنار گذاشت.

1- bartlett's test

2- varimax

جدول ۵-۳-۱۸- نتایج بدست آمده از دسته‌بندی سوالات مربوط به رضایت نوجوانان از محله آذربایجان با استفاده از روش تحلیل عاملی پس از دوران ماتریسی

دسته	فاکتورهای اصلی	ضرایب	سوالات مربوط به رضایت نوجوانان از محله آذربایجان
۱	جذابیت محله	۰/۴۰۷	خاطره‌های خوب و به یاد ماندنی از محل سکونت
		۰/۵۷۰	میزان تمایل به گذراندن اوقات فراغت در محله
		۰/۶۱۰	سرزندگی و جذابیت محله
۲	روابط همسایگی	۰/۸۳۱	رابطه نزدیک با همسایگان
		۰/۸۲۹	میزان شناخت از همسایگان
		-۰/۰۳۹	میزان تأسف و پشیمانی از ترک محله
۳	امکانات محله	۰/۵۵۲	احساس آرامش و آسایش از زندگی در محله
		۰/۳۹۶	میزان فضای سبز موجود در محله
		۰/۲۸۸	میزان سر و صدا و شلوغی در محله
		۰/۴۶۶	احساس غرور و سرفرازی نسبت به زندگی در محله
		۰/۷۱۰	امکانات محله در مقایسه با محلات دیگر

سنجش پایایی^۱ مدل تجربی میزان رضایت نوجوانان از محله

آلفای به دست آمده از تحلیل پایایی برابر با ۰/۵۹۰۹ است که نشان دهنده میزان پایایی نسبتاً متوسط مدل تجربی است. بعد از تحلیل متغیرها به این نتیجه رسیدیم که در صورتی که گویه میزان سر و صدا و شلوغی در محله را حذف کنیم میزان آلفا به ۰/۶۰۷۵ افزایش پیدا خواهد کرد. هم‌چنین اگر گویه میزان تأسف و پشیمانی از ترک محله را از مدل تجربی کنار بگذاریم میزان آلفا به ۰/۷۴۲ تغییر خواهد کرد. دلیل این امر هم این است که گویه‌های مذکور همبستگی کمی با سایر گویه‌ها دارند.

1- reliability

روش‌های آماری تجزیه و تحلیل اطلاعات

تجزیه و تحلیل اطلاعات در این تحقیق در دو بخش صورت گرفته است.

- ۱) *آمار توصیفی*: برای تعیین ویژگی‌های عمومی پاسخ‌گویان، مشخصات مربوط به آنان با استفاده از اطلاعات مندرج در پرسش‌نامه مورد بررسی قرار گرفت و آمار توصیفی مربوط به آنان به تفکیک ویژگی‌های مختلف در جدول توزیع فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار محاسبه گردید.
- ۲) *آمار استنباطی*: روش مورد استفاده در این تحقیق شامل آزمون T و تحلیل همبستگی رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر است.

یافته‌های پژوهش

مهم‌ترین نتایج حاصل از سنجش میزان رضایت نوجوانان در محله آذربایجان به شرح زیر بوده است:

بر اساس نتایج به دست آمده هر سه متغیر اصلی تحقیق یعنی: «دسترسی به خدمات»، «امنیت اجتماعی»، «سابقه سکونت» و متغیر جانبی «ویژگی‌های کالبدی محل سکونت» با متغیر وابسته «میزان رضایت نوجوانان در محله آذربایجان» رابطه معنی‌داری داشته‌اند ($p < 0/01$) و با اطمینان ۹۹ درصد قابلیت تعمیم به جامعه آماری را دارا می‌باشند. فقط متغیر جانبی «خاستگاه اقتصادی - اجتماعی» معنی‌دار نبوده و رد می‌شود.

بنابراین هر سه فرضیه اصلی تحقیق تأیید می‌شود.

نتایج حاصل از تحقیق حاکی از نارضایتی نوجوانان ساکن در محله آذربایجان از محل سکونت خود می‌باشد. در حالی که میانه نظری میزان رضایت نوجوانان از محله آذربایجان ۳ بوده است، میانگین رضایت نوجوانان برابر با $2/83$ می‌باشد. این میزان با اطمینان ۹۹ درصد قابلیت تعمیم به جامعه آماری را دارد.

وضعیت میزان رضایت نوجوانان از محله آذربایجان با در نظر گرفتن گویه‌ها و متغیرهای مستقل به شرح زیر به دست آمد:

جدول ۱-۳- وضعیت میزان رضایت نوجوانان از محله آذربایجان با در نظر گرفتن گویه‌ها و متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل	امتیاز < ۵ میانگین < ۱	وضعیت رضایتمندی میانه نظری = ۳	میزان رضایت نوجوانان از محله آذربایجان ۲/۸۲	وضعیت رضایتمندی میان نظری = ۳	امتیاز < ۵ میانگین < ۱	گویه‌ها
دسترسی به خدمات	۲/۷۹	ناراضی		راضی	۳/۲۶	خاطره انگیز بودن محله
امنیت اجتماعی	۳/۱۸	راضی		ناراضی	۲/۹۲	اظهار ندامت و پشیمانی از ترک محله
سابقه سکونت	۳/۵۳	راضی		ناراضی	۲/۸۹	افتخار و غرور نسبت به محله
ویژگی‌های کالبدی محل سکونت	۳/۲۷	راضی		ناراضی	۲/۷۵	گذران اوقات فراغت در محله
خاستگاه اقتصادی- اجتماعی	۴/۱۹	راضی		راضی	۲/۸۲	سوزندگی و جذابیت در محله
				راضی	۳/۲۹	آرامش و آسایش در محله
				ناراضی	۲/۷۵	روابط همسایگی
				ناراضی	۲/۹۵	شناخت از همسایگان
				ناراضی	۲/۱	فضای سبز
				ناراضی	۲/۸۸	شلوغی محله
			ناراضی	۲/۸۴	امکانات محله	

به منظور بررسی همبستگی چندگانه بین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (میزان رضایت نوجوانان از محله آذربایجان) از روش تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شد. مقدار همبستگی چندگانه میان متغیرهای مستقل با متغیر وابسته برابر با ۰/۵۴۳ محاسبه شد که تقریباً یک همبستگی متوسط به بالایی است. ضریب تعیین عدد ۰/۲۹۴ را نشان می‌دهد که حاکی از این مطلب است که ۲۹ درصد از واریانس میزان رضایت نوجوانان از محله توسط متغیرهای مستقل ویژگی‌های کالبدی محل سکونت، خاستگاه اجتماعی - اقتصادی، دسترسی به خدمات، امنیت اجتماعی و سابقه سکونت

تبیین می‌شود. لازم به ذکر است که ۷۱ درصد از واریانس متغیر میزان رضایت نوجوانان توسط این ۵ متغیر توضیح داده نشده و احتمالاً مربوط به عوامل دیگر است که در این تحقیق به آن پرداخته نشده است.

به منظور پیش‌بینی مقدار متغیر وابسته به وسیله متغیرهای مستقل، تمامی پاسخ‌های پرسش‌شوندگان به حالت استاندارد درآورده شد، یعنی عدد مربوط به پاسخ هر فرد در ارتباط با پاسخ سایر پاسخ‌گویان و بر مبنای انحراف معیار محاسبه شد. بنابراین معادله رگرسیون استاندارد به شکل زیر تعیین گردید:

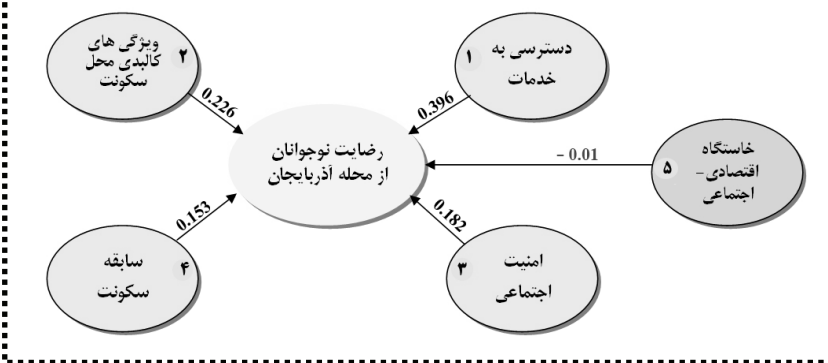
$$\begin{aligned} &= \text{نمره استاندارد میزان رضایت نوجوانان از محله آذربایجان} \\ &(\text{نمره استاندارد خاستگاه اجتماعی-اقتصادی}) - (\text{نمره استاندارد ویژگی‌های کالبدی محل سکونت}) + 0/080 \\ &(\text{نمره استاندارد دسترسی به خدمات}) + 0/396 + 0/52 \\ &(\text{نمره استاندارد سابقه سکونت}) + 0/153 + (\text{نمره استاندارد امنیت اجتماعی}) + 0/187 \end{aligned}$$

با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون ارزش «دسترسی به خدمات» برای نوجوانان محله آذربایجان بالاترین سطح اهمیت (۰/۳۹۶) را داشته است. بدین معنی که اگر به اندازه یک واحد سطح دسترسی به خدمات در محله افزایش / کاهش یابد، رضایت‌مندی نوجوانان محله به میزان ۰/۳۹۶ واحد افزایش / کاهش خواهد یافت. پس از آن «امنیت اجتماعی» (۰/۱۷۸)، «سابقه سکونت» (۰/۱۵۳)، «ویژگی‌های کالبدی محل سکونت» (۰/۰۸۰) و «خاستگاه اجتماعی - اقتصادی» (۰/۰۵۲) - به ترتیب در اولویت دوم، سوم، چهارم و پنجم قرار گرفتند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود ضریب اهمیت خاستگاه اقتصادی - اجتماعی نسبت به دیگر ارزش‌های مورد مطالعه کم‌تر می‌باشد. از نکات مهم دیگر منفی بودن ضریب تأثیر خاستگاه اقتصادی - اجتماعی است. بدین معنا که هر چه خاستگاه اقتصادی - اجتماعی فرد بالاتر باشد بر کاهش سطح رضایت‌مندی او از زندگی در محله تأثیرگذار خواهد بود.

با استفاده از روش «تحلیل مسیر» اثر علی هر یک از متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته یعنی میزان رضایت نوجوانان از محله آذربایجان تعیین شد. هم‌چنین اولویت بندی عوامل مرتبط بر رضایت نوجوانان از محله آذربایجان با در نظر گرفتن اثرات مستقیم و غیر مستقیم علی محاسبه شد، که حاکی از این بود «دسترسی به خدمات» با $0/396$ در اولویت اول قرار دارد. سپس ویژگی‌های کالبدی محل سکونت با $0/226$ در اولویت دوم و امنیت اجتماعی با $0/182$ ، سابقه سکونت با $0/153$ و خاستگاه اقتصادی - اجتماعی با $-0/01$ در اولویت‌های سوم تا پنجم قرار گرفتند. نکته قابل توجه آن است که خاستگاه اقتصادی - اجتماعی تأثیر معکوس بر میزان رضایت نوجوانان دارد. بدین معنی که هر چه خاستگاه اقتصادی - اجتماعی فرد بالاتر باشد، میزان رضایت وی از محله کم‌تر خواهد بود.

نمودار ۱-۳ - نحوه ارتباط و اولویت بندی متغیرهای مستقل بر رضایتمندی نوجوانان از

محله آذربایجان

در مجموع، نتایج پژوهش حاکی از آن بود که:

- دسترسی به خدمات، بیش‌ترین اولویت و ضریب تأثیر را در رضایتمندی نوجوانان از محله دارد.
- در میان متغیرهای تأثیرگذار، دسترسی به خدمات ویژه کم‌ترین کیفیت را داراست.

- در این میان، دسترسی به پیاده روها و مسیرهای دوچرخه با میانگین ۲/۱۹ کم‌ترین کیفیت را دارد.
- در میان گویه‌های سنجش میزان رضایت نوجوانان از محله آذربایجان، «میزان رضایت از فضای سبز موجود در محله» با میانگین ۲/۱ و «میزان تمایل به گذراندن اوقات فراغت در محله» با میانگین ۲/۷۵ کم‌ترین کیفیت را دارد.
- با توجه به یافته‌های حاصل از «تحلیل مسیر»، «دسترسی به خدمات» بیش‌ترین تأثیر علی را (۰/۳۶۸) از متغیر جانبی «ویژگی‌های کالبدی محل سکونت» می‌پذیرد.
- در بین متغیرهای مستقل بیش‌ترین شدت همبستگی با مقدار ۰/۳۵۸ میان ویژگی‌های کالبدی محل سکونت و امنیت اجتماعی وجود دارد.

پیشنهادها

پیشنهادهایی در جهت ارتقاء بهبود دسترسی در محدوده

- بهسازی پیاده‌روها و تعبیه مسیرهای امن ویژه دوچرخه برای نوجوانان به خصوص در امتداد مسیرهای اصلی.
- افزایش سطح دسترسی نوجوانان به اماکن تفریحی و فضای سبز از طریق تبدیل و تغییر کاربری‌ها و فضاهای بلااستفاده و متروکه به پارک محله‌ای و ایجاد زمین‌های بازی همانند تغییر کاربری مرکز دامپزشکی ارتش به مساحت ۲۲۳۸۵ مترمربع در تقاطع خیابان اسکندری جنوبی به آذربایجان به فضای سبز و پارک.
- افزایش سطح خوانایی و آدرس‌دهی محله برای کودکان و نوجوانان از طریق به کارگیری المان‌های شهری در فضاهای عمومی، افزایش فضاهای خاطره‌انگیز و جذاب در محله.
- افزایش سطح استفاده نوجوانان از محله آذربایجان جهت گذران اوقات فراغت با برگزاری نمایشگاه‌های سیار و مراکز تفریحی در پارک‌های محله‌ای پیشنهادی، مدارس و مساجد با همکاری سازمان‌های مربوطه به منظور کاهش مراجعه نوجوانان به سایر محلات.

- تقویت کانون‌های فرهنگی ویژه نوجوانان از طریق افزایش و تقویت مراکز فرهنگی موجود نظیر فرهنگسرای IT، مساجد، کتابخانه و ... .
- سامان‌دهی و تجهیز اماکن ورزشی موجود در سطح محله همچون «باشگاه ورزشی سرباز» در خیابان دانشگاه جنگ.
- افزایش سرانه ورزشی محله برای نوجوانان از جمله استخر، سالن بلیارد و ... .

پیشنهادهایی در جهت ارتقاء کیفیت ویژگی‌های کالبدی محل سکونت

- کاهش اثرات آلودگی صدا بر روی نوجوانان با تدابیری هم‌چون جلوگیری از افزایش تراکم کاربری مسکونی، آرام‌سازی ترافیک در محورهای پرتردد و شلوغ مانند محور نواب، میدان جمهوری.
- افزایش سطح بهداشت محله هم‌چون طرح ریشه‌کنی حیوانات موذی، سامان‌دهی فضاهای مستعد تجمع انباشت زباله و ... به منظور کاهش اثرات ناشی از سطح پایین بهداشت محیط بر روی قشر آسیب‌پذیر به ویژه نوجوانان.
- برگزاری طرح‌های اطلاع‌رسانی و مشارکتی نوجوانان در جهت حفظ پاکیزگی و تمیزی محله، بهبود منظر شهری هم‌چون نمای ساختمان، گل‌کاری، دیوار نوشته‌ها و ... .
- استفاده از نظرات و دیدگاه‌های نوجوانان در زیباسازی محله سکونتی‌شان از طریق برگزاری مسابقات نقاشی با مضامینی در این زمینه.
- افزایش سرانه کاربری‌های مطلوب نوجوانان هم‌چون (مراکز ورزشی، فرهنگی، فضای سبز و ...)
- کاهش کاربری‌های ناسازگار با مراکز سکونتی و تجمع‌زای ازدحام و شلوغی در محدوده و تبدیل آن‌ها به سایر کاربری‌های مورد نیاز نوجوان نظیر درمانی، زمین‌های بازی و ... .

پیشنهادهایی در جهت ارتقاء امنیت اجتماعی در محدوده

با توجه به وضعیت خاص محله و نزدیکی به اماکن امنیتی و سیاسی، وضعیت انتظامی و روشنایی معابر در شب بالنسبه مطلوب است. لذا بیش تر به جنبه‌های نرم افزایش امنیت تأکید می‌شود.

- بافت محله، از نظر سلسله مراتب راه‌های ارتباطی باید به نحوی پای‌گیرند که راه‌های درون محله‌ای فقط مورد استفاده ساکنان قرار گیرد، تا عبور و مرور افراد غریبه به داخل محله به حداقل برسد.

- تقویت تعلق محله‌ای از طریق برگزاری مراسم و مناسبت‌های ملی و مذهبی به منظور جلوگیری از مهاجرت از محله و در نتیجه حفظ همگنی بافت اجتماعی محله.

- افزایش مشارکت ساکنان در مدیریت محله به وسیله تقویت شورایی‌ها و شورای محله.

- شناسایی و سامان دهی فضاهای مستعد جرم و بزه در فضاهای دور از دید.

- تجهیز و تقویت مکان‌های عمومی جهت افزایش حضور ساکنین خصوصاً نوجوانان در عرصه عمومی.

- نظارت بر ورود افراد غریبه خصوصاً افراد نامطمئن و مشکوک در سطح محله جهت حفاظت از امنیت کودکان و نوجوانان در محدوده.

توصیه‌های تحقیق

- توصیه می‌شود در طرح‌های توسعه شهری به گروه‌های خاص اجتماعی (نوجوانان) و نظرات و پیشنهادات آنان جهت بهبود و ارتقاء کیفیت محیط مسکونی توجه بیشتری مبذول شود.

- با بهره‌گیری از تجارب جهانی و استفاده از «رویکرد شهر دوستدار کودک و نوجوان» و همکاری نهادهای محلی در جهت فراهم نمودن سطح گسترده‌ای از وسایل و اماکن تفریحی مورد نیاز با در نظر گرفتن دیدگاه گروه‌های سنی خاص.

- در برنامه‌ریزی شهری به خدمات ویژه گروه سنی نوجوان نظیر مراکز آموزشی، فرهنگی و تفریحی توجه شود.

- ای هارت. راجر (۱۳۸۰)؛ *مشارکت کودکان و نوجوانان*، ترجمه فریده طاهری، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی با همکاری UNICEF.
- بحرینی، حسین (۱۳۸۵)، *فرایند طراحی شهری*، تهران: دانشگاه تهران
- پستمن، نیل (۱۳۷۸)؛ *نقش رسانه‌های تصویری در زوال دوران کودکی*، ترجمه صادق طباطبایی، تهران: اطلاعات.
- جیمز، آیسون؛ جنکس، کریس، پروت، آلن (۱۳۸۳)؛ *جامعه‌شناسی دوران کودکی*، ترجمه علیرضا کرمانی و علیرضا ابراهیم آبادی، تهران: ثالث.
- سیف‌الدینی، فرانک (۱۳۸۳)؛ *دانش‌نامه زبان تخصصی برنامه‌ریزی شهری*، تهران: آئیژ.
- شیعه، اسماعیل (۱۳۸۶)؛ *آماده‌سازی شهر برای کودکان*، تهران: شهر.
- صدیق سروستانی، رحمت‌اله (۱۳۸۴)؛ *بررسی برخی از عوامل تهدیدکننده امنیت اجتماعی*، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، شماره دو، معاونت اجتماعی نیروی انتظامی.
- عضدانلو، حمید (۱۳۸۴)؛ *آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی*، تهران: نشرنی.
- کرم‌نژاد، نغمه (۱۳۸۶)؛ «تفاوت معماری بزرگسالان و کودکان»، *موسسه پژوهشی کودکان دنیا*، نامه مربی، شماره ۴۲.
- معیری، محمدطاهر (۱۳۸۰)؛ *مسائل آموزش و پرورش*، تهران: امیرکبیر.
- Aries, Philippe (1962). **Centuries of childhood**. London: Cape.
- Bissell, S. (2000). **Manufacturing Childhood: The Lives and Livelihoods of Children in Dhaka's Slums**. PhD Dissertation, the University of Melbourne.
- Chapman, Willam David. (2007). "Analalys of Determinants in Neighborhood Satisfaction Between Defended and Defensible Communities with in the General and Urban Housing Environments", A Dissertation to the faculty of old domain university.
- Chatterjee, S. (2002). **Progressive Realization of the Rights of All Children in Creation of Child Friendly Cities**. Available at: <http://www.childfriendlycities.org/pdf/cfcsouthasia.pdf> (July 2008).
- Cunningham, H. (1995). **Children & Childhood in Western Society since 1500**. New York: Longman.

- Hall, S; Clarke, J; Jefferson, P and Roberts, B. (1976), "**Resistance through Rituals**", London: Hotchinson.
- Heywood, C. (2001). **A History of Childhood: Children and Childhood in the West from Medieval to Modern Times**. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity Press.
- James, A & Prout, A (1990). **Constructing and Reconstructing Childhood**, Basingstoke: Flamer Press.
- Opie, Peter. (1977), "**The Lore and Language of School Children**". Oxford: Oxford University press.
- Qvortrup, J. (1994), "**Childhood Matters: an Introduction**", In J. Qvortrup et al. (Eds), **Childhood Matters**, Aldershot: Avebury.
- Samuel, Raphael (1994). **Theatres of Memory: Past and Present in Contemporary Culture**. London: Verso.
- Stainton- Rojers, R. (1989), "**The Social Construction of Childhood**". In W. Stainton Rojers, D. Harvey, and E.Ash (Eds), **Child Abuse and Neglect**, London: Open University press.
- Zelitzer, V. A. (1985). **Pricing the Priceless of Child: The Changing Social Value of Children**. New York: Basic Books.